Biblioteka Policjanta Prewencji

Arkadiusz Gliszczyński

DZIELNICOWY W SŁUŻBIE SPOŁECZEŃSTWU

PORADNIK DLA POLICJANTÓW REALIZUJĄCYCH ZADANIA NA STANOWISKU DZIELNICOWEGO

(materiał dydaktyczny)

Według stanu prawnego na kwiecień 2012 roku

SŁUPSK 2012

Materiał opracowany w Zakładzie Prewencji i Ruchu Drogowego Szkoły Policji w Słupsku

Korekta i redakcja językowa: Grażyna Szot

Redakcja techniczna: Zenon Trzciński

Projekt okładki: Marcin Jedynak

Druk: Andrzej Block

Zatwierdzam i wprowadzam
do użytku jako materiał dydaktyczny

p.o. KIEROWNIK
Zakładu Prewencji i Ruchu Drogowego
podinsp. Piotr Sochacki

Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku
Wydanie II, poprawione
Słupsk 2012

Spis treści

Wstęp 5
1. Uwagi ogólne 11
2. Zakres zadań dzielnicowego 13
   2.1. Rozpoznanie osobowe 15
   2.2. Rozpoznanie terenowe 18
   2.3. Inne zadania 20
3. Dzielnicowy pełniący służbę w terenach miejskich i pozamiejskich 23
4. Dokumentowanie czynności służbowych 26
Zakończenie 28
Wykaz tabel 29
Bibliografia 30

Ta strona jest pusta

Wstęp

Najwyższym rangą przepisem prawnym obejmującym problematykę dzielnicowych jest art. 8a znowelizowanej w 1998 r. *Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji*[1], w niniejszym brzmieniu:

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji

Art. 8a. 1. Komendant powiatowy (miejski) Policji może tworzyć rewiry dzielnicowych na zasadach określonych przez Komendanta Głównego Policji.
2. Kierownika rewiru mianuje i zwalnia ze stanowiska komendant powiatowy (miejski) Policji, po zasięgnięciu opinii wójta (burmistrza lub prezydenta miasta), chyba że do wyrażenia opinii w tej sprawie upoważniony został organ wykonawczy jednostki pomocniczej gminy.
3. Do zadań kierownika rewiru należy w szczególności:
– rozpoznawanie zagrożeń i przeciwdziałanie przyczynom ich powstawania,
– inicjowanie i organizowanie działań społeczności lokalnych mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz innym zjawiskom kryminogennym,
– wykonywanie czynności administracyjno-porządkowych oraz innych nie cierpiących zwłoki czynności związanych z zawiadomieniem o przestępstwie i zabezpieczeniem miejsca zdarzenia.

Cytowane zapisy w swojej niewystarczająco czytelnej formie i treści nie tylko nie zdefiniowały podstawowych pojęć, takich jak ,,dzielnicowy", ,,kierownik rewiru", ,,rewir dzielnicowych", ale również nie określiły misji dzielnicowego, który w dyskusji[2] otrzymywał określenia: „przedstawiciel Policji pierwszego kontaktu", „policjant świadczący usługi dla społeczności dzielnicy", „rzecznik Policji wobec mieszkańców" i „rzecznik interesów mieszkańców miejscowej Policji". Koncentrując się jedynie na zapisie wskazanej powyżej ustawy o Policji, można wysnuć wniosek, że w zamyśle ustawodawcy było takie umiejscowienie w strukturach Policji i określenie zadań dzielnicowego, które pozwalałoby za słuszną uznać tezę M. Bryły i J. Wójcikiewicza, że dzielnicowy powinien zapobiegać powstawaniu efektu ,,rozbitych szyb", czyli rozszerzających się sfer nieporządku publicznego, tworzyć obszary ,,bezpiecznej przestrzeni" i podnosić szeroko rozumianą jakość życia mieszkańców[3].

Podstawowe pytanie, jakie wielokrotnie stawia się zarówno poszczególnym obywatelom, jak i samym policjantom, a które ma poważny wydźwięk

[1] *Ustawa z dnia 6 czerwca 1990 r. o Policji* (tekst jednolity: Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 z późn. zm.).

[2] Dyskusja odbyła się podczas II Międzynarodowych Warsztatów Prewencji Kryminalnej w Krakowie w 1999 r. Zob. M. Bryła, J. Wójcikiewicz, *Idealny dzielnicowy a rzeczywistość. Podsumowanie dyskusji*, [w:] J. Czapska, J. Widacki (red.), *Bezpieczeństwo lokalne. Społeczny kontekst prewencji kryminalnej*, Warszawa 2000, s. 123.

[3] Tamże, s. 124.

w zakresie skuteczności podejmowanych przez dzielnicowych działań, odnosi się do ich znajomości w danym środowisku lokalnym. Nietrudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której bardziej skutecznym będzie ten dzielnicowy, który będąc znanym swoim mieszkańcom, ma większe możliwości poznania ich problemów, a tym samym właściwszego na nie reagowania. Prowadzone badania lokalne wykazują zróżnicowane wyniki. Dla przykładu: badania w Tarnobrzegu dowodzą, że osobiście dzielnicowego zna około 7% respondentów, około 30% z widzenia, a około 16% zna tylko jego nazwisko[4]. W powiecie mieleckim rzecz ma się odmiennie: aż około 50% badanych mieszkańców przyznała, że zna swojego dzielnicowego[5]. Kolejne bardzo ciekawe wyniki przynoszą badania obejmujące grupę dzielnicowych z województwa podkarpackiego. Aż 84,8% badanych dzielnicowych uważa, że są znani w swym środowisku zamieszkania[6]. Znaczna rozbieżność pomiędzy wynikami badań przeprowadzonych wśród społeczności lokalnej i wynikami uzyskanymi z badań przeprowadzonych wśród dzielnicowych może wynikać z różnego postrzegania pojęcia „znajomość". Każdy z nas chciałby znać swojego dzielnicowego osobiście lub też co najmniej mieć z nim stały kontakt, co w znacznym stopniu zwiększałoby poczucie naszego bezpieczeństwa. Z perspektywy dzielnicowego znajomość jego osoby przez społeczeństwo rodzi się w momencie podejmowania w skali lokalnej różnorodnych przedsięwzięć mających na celu zwiększenie jego rozpoznawalności. Może to polegać na prezentowaniu fotografii i danych dzielnicowych za pomocą środków masowego przekazu czy też na umieszczaniu stosownych informacji na tablicach ogłoszeń w klatkach schodowych. W tej sytuacji trzeba jednak zgodzić się ze stwierdzeniem E. Moczuka i J. Ruszczyckiego, że w przypadku, gdy pomoc dzielnicowego będzie niezbędna w danej chwili, nikt nie będzie włączał telewizora, komputera, szukał gazet czy wychodził na klatkę schodową, by znaleźć kontakt z tą osobą, szczególnie w porach nocnych, porannych, w czasie świąt czy uroczystości[7].

Innym niepokojącym zjawiskiem jest opinia badanych na temat potrzeby istnienia dzielnicowego w społeczności lokalnej. Dokładne wyniki przedstawia poniżej zamieszczona tabela 1.

---

[4] E. Moczuk, *Postrzeganie bezpieczeństwa przez mieszkańców Tarnobrzega,* [w:] J. Dziubiński (red.), *Bezpieczeństwo lokalne w opiniach mieszkańców Tarnobrzega,* Tarnobrzeg 2007, s. 130.

[5] E. Moczuk, *Postrzeganie bezpieczeństwa publicznego w środowisku lokalnym,* Rzeszów 2003, s. 162.

[6] E. Moczuk, J. Ruszczycki, *Dzielnicowi z województwa podkarpackiego o swojej pracy,* [w:] M. Stafański (red.), *Edukacja – Profilaktyka – Terapia. Wymiary prewencji kryminalnej,* Gdańsk 2009, s. 88.

[7] Tamże.

Tabela 1. Potrzeba dzielnicowego w danym środowisku zamieszkania

Wyszczególnienie	Liczba	%
jest potrzebny	312	71,7
nie jest potrzebny	6	1,4
jest to całkowicie obojętne	20	4,6
nie wiem	49	11,3
brak zdania	48	11,0
Razem	435	100,0

Źródło: M. Stafański (red.), *Edukacja – Profilaktyka – Terapia. Wymiary prewencji kryminalnej*, Gdańsk 2009, s. 89.

Z powyższego wynika, że 71,7% badanych dzielnicowych uważa, że są potrzebni w swoim rejonie służbowym, ale aż 26,9% nie ma zdania na ten temat lub wyraża swoją obojętność w tym zakresie. Patrząc na główny cel pracy dzielnicowego, jakim jest jego współpraca ze społecznością lokalną na rzecz szeroko rozumianego bezpieczeństwa publicznego, należy przyznać, że prezentowana przez co czwartego dzielnicowego postawa budzi wiele niepokoju i niezrozumienia. W tej sytuacji rodzi się pytanie: jak z takim podejściem policjant ma na dobrym poziomie wykonywać swoje obowiązki służbowe?

Bardzo ciekawe wyniki, zaprezentowane w tabeli 2 i 3, przynoszą badania z zakresu ilości czasu dziennie przeznaczanego na obchód rejonu służbowego i ilości czasu wykorzystywanego do wykonywania codziennych, innych czynności służbowych.

Tabela 2. Czas przeznaczony dziennie na obchód podległego rejonu służbowego

Wyszczególnienie	Liczba	%
do 10%	40	9,2
od 10 do 25%	82	18,9
od 25 do 50%	186	42,8
powyżej 50%	121	27,8
brak odpowiedzi	6	1,4
Razem	435	100,0

Źródło: M. Stafański (red.), *Edukacja – Profilaktyka – Terapia. Wymiary prewencji kryminalnej*, Gdańsk 2009, s. 90.

W przypadku tych wyników uwidacznia się pozytywna wysoka tendencja współczynnika czasu wykonania obchodu, sięgająca w przedziale od 25 do 50% – 186 badanych dzielnicowych, a w przedziale powyżej 50% – 121 responden-

tów. W nieobowiązującym już przepisie prawnym[8] wśród wielu współczynników regulujących pracę dzielnicowego w jednostkach terenowych Policji szczególną uwagę zwracano właśnie na czas obchodu, który winien wynosić co najmniej 60% czasu służby. Obecnie obowiązujący przepis[9], regulujący kwestię pracy dzielnicowego, nie zawiera w tym zakresie żadnych regulacji. Nie oznacza to jednak, że ilość czasu poświęconego na obchód nie jest wciąż istotna. Pamiętać bowiem należy, że obchód jest podstawową formą pracy dzielnicowego, w czasie którego wykonuje on niemal wszystkie zadania wchodzące w zakres jego obowiązków. Szereg zadań stawianych przed dzielnicowymi pełniącymi służbę dawniej i obecnie jest tożsamy. Wśród nich, powołując się na K. Grączewskiego i J. Mojaka[10], można wymienić: reagowanie na nieprzestrzeganie prawa, niewłaściwe zachowanie się osób w miejscach publicznych, przesłuchiwanie świadków i podejrzanych, przeprowadzanie wywiadów, obserwację elementu podejrzanego, przeprowadzanie rozmów z administratorami spółdzielni mieszkaniowych, branie udziału w spotkaniach ze społeczeństwem.

Jednak mimo tak wielkiego znaczenia, jakie przypisuje się kwestii obchodu, kolejne badania przeprowadzone wśród dzielnicowych przynoszą wyniki, które szczegółowo prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3. Czas przeznaczony dziennie na wykonywanie innych czynności służbowych

Wyszczególnienie	Liczba	%
do 10%	31	7,1
od 10 do 25%	91	20,9
od 25 do 50%	193	44,4
powyżej 50%	107	24,6
brak odpowiedzi	13	3,0
Razem	435	100,0

Źródło: M. Stafański (red.), *Edukacja – Profilaktyka – Terapia. Wymiary prewencji kryminalnej*, Gdańsk 2009, s. 91.

Analiza danych wskazuje, że 44,4% badanych przeznacza od 25 do 50% czasu dziennie na wykonywanie innych czynności służbowych, a aż 24,6%

[8] *Zarządzenie nr 15 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 września 1999 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych* (Dz.Urz. KGP Nr 15, poz. 107 z późn. zm.).

[9] *Zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych* (Dz.Urz. KGP Nr 12, poz. 95 z późn. zm.).

[10] K. Grączewski, J. Mojak, *Zadania dzielnicowego MO*, [w:] A. Rawlik (red.), *Prewencja. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1972, s. 289.

dzielnicowych na ich realizację poświęca ponad 50%. Do tych innych czynności służbowych, które niejednokrotnie mogą zaprzeczać idei dzielnicowego bliskiemu społeczeństwu, można zaliczyć m.in.: wykonywanie czynności związanych z przyjęciem zawiadomienia o przestępstwie lub wykroczeniu, wykonywanie czynności w ramach pomocy prawnej, prowadzenie czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia[11] czy też w przypadku dzielnicowych pozamiejskich prowadzenie postępowań sprawdzających i przygotowawczych, prowadzenie spraw dotyczących osób poszukiwanych i zaginionych, pełnienie służby konwojowej, ochronnej, dyżurnej, dochodzeniowo-śledczej w dyspozycji dyżurnego jednostki organizacyjnej Policji[12].

Powyżej przedstawiono kilka ważkich problemów, z jakimi zmaga się w codziennej służbie formacja dzielnicowych. Próba ich rozwiązania następuje bardziej lub mniej udanie poprzez kolejne nowelizacje przepisów resortowych. W niniejszej pracy postaram się wyjaśnić sprawę ciekawych, ale przede wszystkim zaskakujących wyników zaprezentowanych badań. Jednak nade wszystko chciałbym przybliżyć osobom zainteresowanym, może aspirującym do tej profesji, tematykę organizacji pracy dzielnicowego i metod wykonywania przez niego zadań.

[11] *Zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie form i metod…*, dz. cyt., § 17 pkt 1–3.

[12] Tamże, § 15 pkt 1.

Ta strona jest pusta

1. Uwagi ogólne

Obowiązujące zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji w rozdziale I, poza wieloma określeniami nie budzącymi wątpliwości, porusza dwie istotne kwestie, które wymagają krótkiego komentarza. Przede wszystkim wskazuje, że podstawową formą pełnienia służby dzielnicowego jest obchód, polegający na przemieszczaniu się w granicach przydzielonego rejonu służbowego i realizowaniu zadań wynikających z zakresu jego obowiązków służbowych. Szereg tych zadań, które szczegółowo zostaną wymienione w dalszej części pracy, niejednokrotnie wymaga specjalistycznej wiedzy z różnych dziedzin, ale również rozlicznych umiejętności socjotechnicznych i sporego doświadczenia życiowego. Dzielnicowy winien być zatem doświadczonym nie tylko policjantem, ale również człowiekiem, a stanowisko to winno być ukoronowaniem jego pracy zawodowej, przy jednoczesnej satysfakcji finansowej. ,,Nie może być tak, aby stanowisko dzielnicowego było najniższym w hierarchii, aby zatrudniano na nim najmłodszych i najbardziej niedoświadczonych policjantów, dla których celem podstawowym i ambicją zawodową jest awans ze stanowiska dzielnicowego i przejście do innej pracy w komisariacie czy komendzie."[13] Niniejsze twierdzenie potwierdzają przedstawione poniżej wyniki badań.

Tabela 4. Staż pracy w Policji

Wyszczególnienie	Liczba	%
do 1 roku	44	10,1
od 1 do 5 lat	120	27,6
od 5 do 10 lat	151	37,0
od 10 do 20 lat	63	14,5
powyżej 20 lat	5	1,1
brak odpowiedzi	42	9,7
Razem	435	100,0

Źródło: E. Moczuk, J. Ruszczycki, *Dzielnicowi z województwa podkarpackiego o swojej pracy,* [w:] M. Stafański (red.), *Edukacja – Profilaktyka – Terapia. Wymiary prewencji kryminalnej*, Gdańsk 2009, s. 85.

Analiza pokazała, że 10,1% badanych dzielnicowych pracowało w Policji do jednego roku, 27,6% respondentów – od jednego roku do pięciu lat, a policjantów najbardziej doświadczonych posiadających ponad 10-letni staż pracy tylko 15,6%.

[13] J. Widacki, *Rewiry dzielnicowych,* [w:] J. Czapska, J. Widacki (red.), *Bezpieczeństwo lokalne. Społeczny kontekst prewencji kryminalnej,* Warszawa 2000, s. 139.

Rozwiązanie kwestii gratyfikacji finansowej, a tym samym przyciągnięcia doświadczonych policjantów do służby dzielnicowego, pojawiło się w zarządzeniu nr 15 Komendanta Głównego Policji, gdzie dokonano podziału dzielnicowych na:

1) młodszego dzielnicowego – gdy pozostawał co najmniej dwa lata w służbie stałej,
2) dzielnicowego – gdy pozostawał w służbie stałej co najmniej trzy lata i odbył dwuletni staż na stanowisku młodszego dzielnicowego,
3) starszego dzielnicowego – gdy pozostawał w służbie stałej co najmniej cztery lata i odbył trzyletni staż na stanowisku dzielnicowego.

Kolejną ciekawą kwestią jest zapis zarządzenia nr 528 nakazujący wyznaczenie rejonów służbowych odrębnie dla terenów miejskich oraz terenów pozamiejskich[14]. Sam przepis poza ogólnikową wzmianką nie przybliża kryteriów, jakimi należy kierować się podczas kwalifikowania rodzaju rejonu służbowego. Na pomoc w tym zakresie przychodzą wytyczne ówczesnego Biura Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji zawarte w piśmie EP-3129/2251/07 z dnia 19 lipca 2007 r., które uwzględniły propozycje przedstawicieli komend wojewódzkich i Stołecznej Policji zgłoszone na roboczym spotkaniu w Szkole Policji w Katowicach w dniach 5–6 lipca 2007 r. Analiza zapisu § 3 ust. 5 zarządzenia nr 528 wskazywała na problem jego interpretacji wówczas, gdy na terenie gminy miejsko-wiejskiej znajdowała się mała miejscowość posiadająca prawa miejskie, a jednocześnie bezcelowe wydawało się wyznaczanie tam odrębnych rejonów służbowych dla terenów miejskich i pozamiejskich. Przyjęto, że użyte w zarządzeniu określenia „teren miejski" i „teren pozamiejski" odnoszą się głównie do ich rzeczywistego charakteru, gdy na pierwszym miejscu stawiane są kryteria ludnościowe przed prawno-administracyjnymi. Ponadto ustalono, że w przypadku gmin miejsko-wiejskich istotne jest ustalenie, czy gmina ma charakter miejski (duża intensywność zabudowy, mała ilość terenów rolniczych), czy też spełnia ona charakterystyczne dla wsi funkcje rolnicze (przewaga terenów rolniczych). Dlatego też w sytuacji, gdy nie ma potrzeby bądź możliwości utworzenia na terenie gminy drugiego rejonu służbowego dzielnicowego, a liczba ludności zamieszkująca obszar wiejski przekracza liczbę ludności miasta, należy traktować ten rejon jako pozamiejski. Natomiast w sytuacji, gdy liczba ludności zamieszkująca miasto jest większa – jako rejon miejski.

[14] *Zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie form i metod…*, dz. cyt., § 3 ust. 5.

2. Zakres zadań dzielnicowego

Dzielnicowy realizuje zdania w granicach przydzielonego mu rejonu służbowego, który może w uzasadnionych przypadkach obejmować dodatkowo jeszcze jeden rejon służbowy. Kierownik jednostki organizacyjnej Policji musi jednak pamiętać, że okres, na jaki przydzielono dzielnicowemu dodatkowy rejon, nie może być dłuższy niż sześć miesięcy.

Zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji wymienia zadania ogólne, do których można zaliczyć:

1) prowadzenie rozpoznania przydzielonego rejonu służbowego pod względem osobowym, terenowym z zakresu zjawisk i zdarzeń mających wpływ na stan porządku i bezpieczeństwa publicznego,
2) realizowanie zadań z zakresu profilaktyki społecznej,
3) realizowanie zadań z zakresu ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń,
4) kontrolowanie przestrzegania prawa powszechnie obowiązującego oraz przepisów prawa miejscowego.

Podejmując kwestię realizacji zadań przez dzielnicowych, należy każdorazowo zdawać sobie sprawę z faktu, że w większości przypadków działania z zakresu profilaktyki społecznej to przedsięwzięcia długoterminowe o szerokim spektrum podejmowanych spraw. Dzielnicowy to jedno z ogniw realizujących wyspecjalizowane zadania na rzecz ogólnego celu, jakim jest porządek i bezpieczeństwo publiczne. W tej materii można wymienić kilka przykładowych działań, które w sposób bezpośredni mogą wpływać na kontrolę przestrzegania prawa powszechnie obowiązującego oraz ujawnianie i eliminowanie wszelkich zachowań przestępczych godzących w dobro prawem chronione, jakim jest chociażby życie ludzkie:

1) przygotowanie i promowanie rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo przestrzeni publicznej, a zmniejszających anonimowość,
2) upowszechnianie w szkołach programów profilaktycznych, ukierunkowanych na wyeliminowanie agresji wśród młodzieży oraz używania przez nią substancji psychoaktywnych,
3) konsekwentne reagowanie na patologie – budowanie przekonania, że nie są one tolerowane i akceptowane,
4) zbudowanie mechanizmów współpracy nauczycieli z rodzicami i Policją oraz egzekwowanie wzajemnej odpowiedzialności w realizacji zadań z zakresu bezpieczeństwa,
5) wzmożenie kontroli realizacji obowiązku szkolnego, a także podjęcie działań zmierzających do usprawnienia przepływu informacji o uczniach wagarujących,
6) zintensyfikowanie współpracy placówek oświatowych z Policją,
7) wspieranie dzieci i młodzieży zagrożonych niedostosowaniem społecznym i przestępczością,

8) zapobieganie zjawiskom anonimowości, bierności, braku odpowiedzialności za dobro wspólne, dającym nieme przyzwolenie na popełnianie przestępstw.

Przedmiotowe zarządzenie nr 528 w § 13 do zadań dzielnicowego w zakresie profilaktyki społecznej zalicza:

1) inspirowanie i organizowanie działań i przedsięwzięć o charakterze profilaktycznym i prewencyjnym przy współdziałaniu z innymi policjantami,
2) inicjowanie spotkań organizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, szkoły lub organizacje mogące przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz zwalczania patologii i uczestniczenie w nich,
3) informowanie mieszkańców o występujących zagrożeniach i udzielanie instrukcji o sposobach zabezpieczenia i zachowania się w określonych sytuacjach oraz organizowania się w celu poprawy bezpieczeństwa,
4) utrzymywanie kontaktu z ofiarami przestępstw oraz inicjowanie działań mających na celu rozwiązywanie problemu strachu, a także organizowanie doradztwa dla tej grupy osób,
5) przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. W przypadku przeprowadzenia przez dzielnicowego lub innego policjanta interwencji w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie wszczynana jest procedura „Niebieskie Karty". W ramach tej procedury do szeregu czynności zobligowany jest sam dzielnicowy, co znalazło szczegółowe uregulowanie prawne w wytycznych nr 2 Komendanta Głównego Policji[15]. Z uwagi na powszechną znajomość tego przepisu celowo pominę jego bliższe przytoczenie. Skupię się natomiast na *Ustawie z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. Otóż wprowadza ona, znany już wcześniej, zespół interdyscyplinarny, w skład którego wchodzą przedstawiciele różnych instytucji społecznych, pomocowych, w tym również przedstawiciele Policji, np. dzielnicowy, policjanci z komórki organizacyjnej nieletnich i patologii.

Przedstawiciel Policji może wchodzić w skład różnych grup roboczych, skoncentrowanych wokół jednego zagadnienia, tj. działań na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie. Szczegółowe cele zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych przedstawia ww. ustawa. Wśród zadań zespołu interdyscyplinarnego można wymienić:

1) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
2) podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
3) inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
4) rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym,
5) inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

[15] *Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty"* (Dz.Urz. KGP Nr 10, poz. 77).

Do zadań grup roboczych należy w szczególności:

1) opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie,
2) monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy, oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy,
3) dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy, oraz efektów tych działań.

Omawiając wybrane przepisy znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, należy wskazać jeszcze kilka, które w sposób bezpośredni będą w znaczącej mierze dotyczyły policjantów. Ustawa przewiduje możliwość, w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie, odebrania go z rodziny i umieszczenia u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej. Decyzję o odebraniu dziecka podejmuje pracownik socjalny wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką. Rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym przysługuje zażalenie do sądu opiekuńczego na odebranie dziecka. W zażaleniu mogą się domagać zbadania zasadności i legalności odebrania dziecka oraz prawidłowości tej czynności. Zażalenie może być wniesione za pośrednictwem pracownika socjalnego lub funkcjonariusza Policji, którzy odebrali dziecko. O prawie do złożenia zażalenia, wraz ze wskazaniem sądu opiekuńczego właściwego miejscowo do jego rozpatrzenia, pracownik socjalny lub funkcjonariusz Policji pouczają rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka. Pouczenie to należy wręczyć na piśmie.

2.1. Rozpoznanie osobowe

W ramach tego rozpoznania dzielnicowy na bieżąco, czyli wykonując codzienne czynności służbowe, zdobywa informacje o osobach zamieszkałych lub przebywających w jego rejonie służbowym, które ze względu na swoją przeszłość, aktualny tryb życia i zachowania stwarzają zagrożenie porządku i bezpieczeństwa publicznego, a w szczególności o osobach:

1) karanych oraz korzystających z przepustki lub przerwy w odbywaniu kary – wśród użytych określeń na uwagę zasługuje „przerwa w odbywaniu kary" jako instytucja rzadko spotykana, ale przede wszystkim kontrowersyjna. Udzielenie przerwy w odbywaniu kary na podstawie przepisu art. 153 § 2 k.k.w.[16] jest zawsze fakultatywne, co oznacza, że nawet spełnienie przesłanek do jej udzielenia nie musi oznaczać uwzględnienia wniosku w tej kwestii. Instytucja przerwy w odbywaniu kary ma charakter wyjątku od zasady nieprzerwanego odbywania kary pozbawienia wolności, a więc przesłanki jej

[16] *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy* (Dz.U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.).

udzielania powinny być ściśle interpretowane. Ciężar gatunkowy ujemnych skutków osadzenia w zakładzie karnym musi więc być tego rodzaju, że w żaden inny sposób niż przez udzielenie przerwy w karze nie można im zaradzić,
2) podejrzewanych o prowadzenie działalności przestępczej,
3) uzależnionych od alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających,
4) nieletnich zagrożonych demoralizacją i sprawców czynów karalnych.

Zarządzenie nr 1619 Komendanta Głównego Policji[17] wskazuje, że dzielnicowy w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich, w wyznaczonym rewirze obowiązany jest do:

1) uzyskiwania i wymiany z komórką ds. nieletnich i patologii informacji o nieletnich sprawcach czynów karalnych oraz nieletnich, którzy są organizatorami i przywódcami grup przestępczych, oczekują na umieszczenie w schronisku dla nieletnich lub zakładzie poprawczym albo wobec których sąd orzekł umieszczenie w ośrodku resocjalizacyjnym z warunkowym zawieszeniem na okres próby, przebywają na przepustkach ze schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych,
2) uzyskiwania i wymiany informacji o nieletnich wykazujących przejawy demoralizacji oraz stwarzających trudności wychowawcze przejawiające się m.in. ucieczkami z domu, małoletnich, którzy ze względu na środowisko rodzinne są szczególnie narażeni na demoralizację lub popełnianie czynów zabronionych, rodzinach dysfunkcyjnych oraz sytuacji małoletnich i nieletnich w rodzinach, w których występuje przemoc,
3) przeprowadzania rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych z nieletnimi zagrożonymi demoralizacją oraz ich rodzicami, opiekunami, rodzeństwem, rówieśnikami lub osobami dorosłymi utrzymującymi z nimi kontakty,
4) współuczestniczenia w działaniach i przedsięwzięciach prewencyjnych realizowanych przez komórkę ds. nieletnich i patologii,
5) bieżącej współpracy z pracownikami jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, pedagogami szkolnymi, a także kuratorami sądów rodzinnych.

W porównaniu do poprzednio obowiązującego przepisu regulującego służbę dzielnicowych, wśród kategorii osób, które pozostawały w szczególnym zainteresowaniu Policji, obecnie zabrakło kategorii osób chorych psychicznie[18]. Nie oznacza to, że takimi osobami dzielnicowi nie powinni się interesować, chociaż pominięcie tej kategorii może kształtować niewłaściwą świadomość, że osoby chore psychicznie nie są grupą charakteryzującą się zachowaniami dysso-

[17] *Zarządzenie nr 1619 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich* (Dz.Urz. KGP Nr 11, poz. 64), § 11.

[18] *Zarządzenie nr 15 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 września 1999 r. w sprawie metod i form…*, dz. cyt., § 8 ust. 1 pkt 2.

cjalnymi lub przestępczymi. Niewłaściwe byłoby utożsamianie osób z zaburzeniami osobowości z osobami o stwierdzonej chorobie psychicznej, ale też nieuzasadnione i niezrozumiałe jest literalne odczytywanie zapisu danego zarządzenia w odniesieniu tylko do tych osób. Komendant główny Policji kierując te wytyczne prawne do określonej grupy osób o wykształceniu pozamedycznym, przez tak ogólny zapis wskazuje, że mowa jest o osobach, które wykazują zaburzenia w sferze normy psychicznej, ale nie tylko tych, wobec których stwierdzono chorobę psychiczną. Zresztą sama ustawa[19] osobę chorą psychicznie określa mianem wykazującej zaburzenia somatyczne. Przecież liczną grupę sprawców czynów zabronionych[20] stanowią osoby o stwierdzonych aberracjach psychicznych[21]. Warto zatem przy realizacji zadań związanych z rozpoznaniem osobowym pamiętać również o tej grupie.

Wobec wskazanych grup osób dzielnicowy podejmuje rozliczne czynności, które ustawodawca charakteryzuje jako:

1) prowadzenie rozmów profilaktycznych,
2) stosowanie środków oddziaływania wychowawczego i społecznego lub występowanie o ich stosowanie. Podstawą prawną stosowania środków oddziaływania wychowawczego jest art. 41 k.w.[22], który stanowi, że w stosunku do sprawcy czynu można poprzestać na zastosowaniu pouczenia, zwróceniu uwagi, ostrzeżeniu lub zastosowaniu innych środków. Tymi innymi środkami mogą być środki przewidziane w przepisach o odpowiedzialności dyscyplinarnej lub porządkowej, jeżeli wykroczenie stanowi jednocześnie naruszenie obowiązku pracowniczego lub statutu organizacji społecznej, do której sprawca należy[23]. Kryterium pozytywnej prognozy co do osoby sprawcy znalazło swoje podstawy w uregulowaniach przyjętych w *Zarządzeniu nr 323 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2008 r. w sprawie metodyki wykonywania przez Policję czynności administracyjno-porządkowych w zakresie wykrywania wykroczeń oraz ścigania ich sprawców*, dotyczących stosowania środków oddziaływania wychowawczego. Przepis § 9 tego zarządzenia stanowi, że policjant może poprzestać na zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego, jeżeli jest to wystarczające do wdrożenia sprawcy wykroczenia do poszanowania prawa i zasad współżycia

[19] *Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego* (Dz.U. Nr 111, poz. 535 z późn. zm.), art. 3 ust. 1 pkt a.

[20] Dla przykładu: aż 38% sprawców zabójstw wykazywało psychopatię, a 78% socjopatię, za: J.K. Gierowski, *Motywacje zabójstw*, Kraków 1989, s. 81.

[21] Aberracje psychiczne są traktowane jako odstępstwa od pewnej normy psychicznej. Pojęcie to obejmuje w swoim zakresie nie tylko psychozy, ale także upośledzenie umysłowe, nerwice, charakteropatię i psychopatię. K. Dąbrowski, *Zdrowie psychiczne ludzi przeciętnych, wybitnych, o ukształtowanej osobowości oraz problem psychopatii*, [w:] K. Dąbrowski (red.), *Zdrowie psychiczne*, Warszawa 1979, s. 165.

[22] *Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń* (Dz.U. Nr 12, poz. 114 z późn. zm.).

[23] I. Nowicka, R. Kupiński, *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo" 2004, nr 7–8, s. 146–147.

społecznego. Z postanowienia tego wynika obowiązek dokonania przez prowadzącego czynności wyjaśniające oceny, czy wobec sprawcy wykroczenia jest wystarczające poprzestanie na zastosowaniu środka oddziaływania wychowawczego. Zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego uzasadnione będzie pozytywnym zachowaniem sprawcy wykroczenia mającym związek z popełnionym przez niego wykroczeniem. Przykładowo określono przesłanki, które mogą stanowić podstawę zastosowania środków oddziaływania wychowawczego. Są nimi: przywrócenie naruszonego porządku prawnego, naprawienie wyrządzonej krzywdy, przeproszenie pokrzywdzonego, uroczyste zapewnienie ze strony sprawcy niepopełniania w przyszłości podobnego czynu zabronionego. Okoliczności te wymienia ustawodawca w art. 39 § 4 k.w., przy czym o ile w ustawowym przepisie są one środkami oddziaływania społecznego, o tyle na gruncie zarządzenia są one przykładowymi przesłankami umożliwiającymi zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego. W świetle przepisów zarządzenia dobrowolne wykonanie przez sprawcę wskazanych przykładowo czynności ma uzasadniać zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego[24],

3) inicjowanie działań w zakresie organizowania pomocy w umieszczaniu w zakładzie odwykowym, leczniczym lub opiekuńczym.

Wiedza dzielnicowego, zdobyta poprzez przeprowadzone dokładnie i efektywnie rozpoznanie osobowe, może stać się nieocenionym źródłem informacji w prowadzonych procesach profilowania nieznanych sprawców przestępstw, zwłaszcza tych najbrutalniejszych. Niejednokrotnie może stać się podstawą do wygenerowania najwiarygodniejszych wersji śledczych, w tym portretów psychofizycznych sprawców[25].

2.2. Rozpoznanie terenowe

Dzielnicowy prowadzi rozpoznanie terenowe następujących miejsc:

1) wymagających szczególnego nadzoru:
   a) ze względu na nasilenie przestępczości narkotykowej i alkoholowej,
   b) punktów gromadzenia się osób zagrażających porządkowi i bezpieczeństwu publicznemu, a także lokali uczęszczanych przez osoby podejrzewane o popełnianie przestępstw i wykroczeń,
   c) bazarów i targowisk oraz okolic lokali gastronomicznych,
   d) miejsc grupowania się nieletnich mogących stanowić zagrożenie bezpieczeństwa i porządku publicznego,

[24] Z. Kozicki, *Kilka uwag na temat stosowania przez Policję środków oddziaływania wychowawczego po zakończeniu czynności wyjaśniających*, www.isp.policja.pl, według stanu na 30 września 2010 r.

[25] Zob. A. Gliszczyński, *Proces profilowania nieznanych sprawców przestępstw*, [w:] A. Jaworska, M. Stefański (red.), *Prewencja i edukacja w kształtowaniu bezpieczeństwa społeczności lokalnej*, Słupsk 2007, s. 145–156.

e) obiektów narażonych na działalność przestępczą ze względu na położenie, charakter produkcji lub świadczonych usług oraz atrakcyjność sprzedawanych lub magazynowanych towarów,
2) ulic, placów, dróg dojazdowych, podwórek, przejść między ulicami i domami, skwerów, parków, terenów leśnych, opuszczonych obiektów i urządzeń obrony cywilnej,
3) siedzib organów administracji publicznej, instytucji, organizacji politycznych i społecznych, spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych oraz zarządów budynków komunalnych,
4) przedsiębiorstw, zakładów pracy i placówek oświatowo-wychowawczych, kulturalnych, rozrywkowych, gastronomicznych, baz transportowych, inwestycji budowlanych, banków i placówek handlowych, w tym obiektów, obszarów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie na podstawie odrębnych przepisów,
5) tras przebiegu linii komunikacji miejskiej i międzymiastowej, dworców, przystanków, stacji benzynowych, pogotowia technicznego, informacji turystycznej, hoteli, obiektów służby zdrowia i obiektów sportowych.

Zakres rozpoznania terenowego jest tak szeroki, że obejmuje właściwie wszystkie rodzaje obiektów i budowli, jakie można zaobserwować w naszym otoczeniu. Ten rodzaj rozpoznania różni się jednak od rozpoznania terenowego stosowanego przez inne służby prewencyjne, np. policjantów komórek patrolowo-interwencyjnych. Ci policjanci z uwagi na charakter swoich działań zazwyczaj wybierają obserwację jako jedną ze szczególnych form realizacji zadań służbowych podczas służby patrolowej. Jest to metoda działań polegająca na tym, że policjant nie ujawniając się w danym środowisku społecznym, ma możliwość obserwacji zjawisk i procesów społecznych bez ingerowania w zastany stan rzeczy. Dzielnicowi częściej stosują inny rodzaj obserwacji, którą można określić mianem jawnej, charakteryzującej się większym oddźwiękiem prewencyjnym, gdyż osoby znajdujące się w zainteresowaniu policjanta dobrze o niej wiedzą. Nie oznacza to oczywiście, że dzielnicowy nie może stosować obserwacji niejawnej. O ile obserwacja jawna nie wymaga od policjanta szczególnych umiejętności, konkretnego sposobu działania, o tyle ta druga zawsze winna być gruntownie przemyślana i przygotowana, w wielu przypadkach winna generować potrzebę wcześniejszego rozpoznania rejonu służbowego. Im dokładniejsza obserwacja, tym większe możliwości ujawniania wykroczeń i przestępstw, a przede wszystkim zapobiegania im. Czynność obserwacji nabiera większego znaczenia w dużych aglomeracjach miejskich, gdzie anonimowość obywateli jest znaczna, a co za tym idzie, obawa potencjalnych przestępców co do skuteczności organów ścigania jest mniejsza. Podczas prowadzenia obserwacji policjanci powinni maskować swoją obecność, wykorzystując w tym celu charakterystykę terenu, w którym się znajdują. Niejawność prowadzonych czynności wymaga od policjanta wykorzystywania do obserwacji miejsc nie rzucających się w oczy, z których sam policjant będzie miał

ogląd nie tylko samego miejsca zagrożonego, ale również dróg do tego miejsca dochodzących. W ten sposób prowadzący czynności służbowe ma możliwość kontrolowania liczby osób wchodzących i środków wprowadzanych w rejon obserwacji, co pozwala na szybkie i efektywne wykorzystywanie sił i środków policyjnych niezbędnych do realizacji zadań wynikłych podczas prowadzonej obserwacji. Podejście do miejsca zagrożonego winno być niewidoczne, aby w sytuacji zagrożenia funkcjonariusz miał możliwość oddalenia się z tego miejsca celem wezwania posiłków. Należy bowiem zaznaczyć, że czynności obserwacji często dotyczą miejsc zagrożonych, w których mogą przebywać niebezpieczni przestępcy, w związku z tym zachowanie wszelkich środków ostrożności jest nieodzownym elementem[26].

Przy rozpoznaniu terenowym wydatną pomoc mogą stanowić pracownicy specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych, którzy utrzymując ciągły kontakt z dzielnicowymi, na bieżąco mogą przekazywać poczynione uwagi.

Właściwie przeprowadzone rozpoznanie terenowe dostarcza niejednokrotnie szeregu informacji stanowiących podstawę do przedłożenia wniosków i propozycji co do liczby i rozmieszczenia sił patrolowych oraz czasu pełnienia przez nie służby, z jednoczesnym wskazaniem propozycji konkretnych przedsięwzięć w stosunku do osób podejrzewanych o popełnianie przestępstw i wykroczeń. Zazwyczaj dokonuje się to poprzez wygenerowanie dokumentu w formie pisemnego wniosku o dyslokację służby patrolowo-interwencyjnej.

2.3. Inne zadania

Do innych zadań dzielnicowego wyszczególnionych w zarządzeniu nr 528 można zaliczyć czynności prowadzone w zakresie ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń. W związku z nimi dzielnicowy ma obowiązek:

1) natychmiastowego podjęcia niezbędnych czynności służbowych po uzyskaniu informacji lub ujawnieniu faktu popełnienia przestępstwa lub wykroczenia. Innymi słowy, mowa tutaj o tym, co dzielnicowy, podobnie jak każdy policjant, ma wykonać w momencie, kiedy jako pierwszy przybywa na miejsce zdarzenia:
   a) ratować życie i zdrowie ludzi oraz ograniczać ewentualne zagrożenia otoczenia,
   b) ocenić ryzyko naniesienia zanieczyszczeń na miejsce zdarzenia; jeżeli takie zagrożenie istnieje, należy szczegółowo udokumentować źródło zanieczyszczeń,
   c) dopilnować, aby przedstawiciele organów państwowych lub samorządowych, przedstawiciele innych służb poza prowadzącymi akcję ratowni-

[26] Por. A. Gliszczyński, *Praktyczne aspekty pełnienia służby patrolowej*, Słupsk 2010, s. 21–22.

czą, przedstawiciele inspekcji lub instytucji, mediów lub jakiekolwiek inne osoby nie wchodziły na wyznaczony obszar oględzin,
   d) spisać dane personalne, adresowe i inne dane wszystkich osób zastanych na miejscu zdarzenia lub wchodzących na jego teren, ze wskazaniem czasu i celu przybycia oraz czasu opuszczenia miejsca,
   e) podczas dokonywania czynności na miejscu zdarzenia informować dyżurnego jednostki Policji właściwej terytorialnie dla miejsca zdarzenia o najistotniejszych ustaleniach, a także o potrzebie wsparcia i o ewentualnych zagrożeniach,
   f) po przybyciu na miejsce zdarzenia grupy operacyjno-procesowej zdać relację jej kierownikowi z dotychczasowych ustaleń i przebiegu zabezpieczenia tego miejsca, a następnie, gdy kierownik uzna to za konieczne, pozostać do jego dyspozycji,
2) podejmowania czynności zmierzających do ustalenia miejsca pobytu lub ujęcia osób poszukiwanych oraz do odzyskania przedmiotów utraconych w wyniku przestępstwa lub wykroczenia bądź służących do jego popełnienia,
3) bieżącej analizy stanu bezpieczeństwa w swoim rejonie służbowym,
4) zbierania i przekazywania informacji mogących przyczynić się do ustalenia sprawcy czynu niedozwolonego i udowodnienia mu winy.

Ponadto dzielnicowi na polecenie kierownika jednostki organizacyjnej Policji:

1) wykonują czynności związane z przyjęciem zawiadomienia o przestępstwie lub wykroczeniu,
2) wykonują czynności w ramach pomocy prawnej,
3) prowadzą czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia. Warto przypomnieć, że celem tego rodzaju postępowania jest ustalenie, czy istnieją podstawy do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie, oraz zebranie danych niezbędnych do sporządzenia wniosku o ukaranie. Zgodnie z kodeksem postępowania w sprawach o wykroczenia zasada wskazuje, że czynności wyjaśniające przeprowadza Policja, a odstępstwo od tej zasady stanowi:
   a) przeprowadzenie czynności wyjaśniających przez prokuratora,
   b) przeprowadzenie czynności przez inne organy, którym nadano uprawnienia oskarżyciela publicznego w sprawach, w których ujawniły wykroczenie,
   c) zlecenie Policji przez uprawniony organ przeprowadzenia czynności wyjaśniających.

Znamienne dla postępowania w sprawach o wykroczenia jest to, że nadzór nad czynnościami wyjaśniającymi nie sprawuje co do zasady prokurator, lecz organ nadrzędny nad organem prowadzącym te czynności. W postępowaniu przygotowawczym pieniężną karę porządkową na świadka, biegłego, tłumacza lub specjalistę może nałożyć tylko prokurator, podczas gdy w czasie przeprowadzania czynności wyjaśniających prawo takie przysługuje Policji, o ile tylko dokonuje czynności wyjaśniających.

Bardzo często dzielnicowy poza wskazanymi zadaniami, realizowanymi w ramach czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia, pełni funkcję oskarżyciela publicznego. Z tego też względu uzasadnione staje się przybliżenie czytelnikom tej funkcji. Dokonując wykładni określenia „oskarżyciel", w pierwszej kolejności należy sięgnąć do słownika języka polskiego, zgodnie z którym oskarżyciel to „osoba lub organ składający i popierający w trakcie postępowania karnego żądanie ukarania oskarżonego; także ten, kto oskarża kogoś, wnosi skargę na kogoś"[27]. Podobnie także w doktrynie prawa przyjmuje się, że oskarżyciel publiczny to organ, który we własnym imieniu, ale i w interesie publicznym (społecznym), wnosi i popiera oskarżenie wytoczone przez złożenie wniosku o ukaranie[28]. Jak wynika jednoznacznie z art. 17 § 1 k.p.w.[29], zasadniczym oskarżycielem publicznym w sprawach o wykroczenia jest Policja. Wyjątki od tej zasady dotyczą następujących sytuacji:

1) w każdej sprawie o wykroczenie wniosek o ukaranie może wnieść prokurator, stając się oskarżycielem publicznym lub może on wstąpić do postępowania wszczętego na podstawie wniosku o ukaranie wniesionego przez innego oskarżyciela, przez co prokurator niejako automatycznie wyłącza go od udziału w sprawie (art. 18 k.p.w.),
2) w sprawach o wykroczenia przeciwko prawom pracownika określonym w kodeksie pracy, kodeksie w sprawach o wykroczenia z art. 119–123 *Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, a także kodeksie w sprawach o inne wykroczenia związane z wykonywaniem pracy zarobkowej, jeżeli ustawa tak stanowi, oskarżycielem publicznym jest inspektor pracy (art. 17 § 2 k.p.w.), co oznacza, że w sprawach tych Policja w ogóle nie może występować w charakterze oskarżyciela[30],
3) uprawnienia oskarżyciela publicznego przysługują także organom administracji rządowej i samorządowej, organom kontroli państwowej i kontroli samorządu terytorialnego oraz strażom gminnym (miejskim), ale tylko wówczas, gdy w zakresie swego działania ujawniły wykroczenie i wystąpiły z wnioskiem o ukaranie (art. 17 § 3 k.p.w.)[31],
4) niezależnie od powyższych sytuacji Rada Ministrów może, w drodze rozporządzenia, nadać w sprawach o wykroczenia uprawnienia oskarżyciela

[27] M. Szymczak, *Słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 1996, s. 528.

[28] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 123.

[29] *Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* (Dz.U. Nr 106, poz. 1148 z późn. zm.).

[30] D. Świecki, *Metodyka pracy sędziego w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2007, s. 26.

[31] Zob. postanowienie z dnia 1 marca 2004 r., w którym Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że z chwilą spełnienia obu warunków sprecyzowanych w art. 17 § 3 k.p.w. każdy podmiot należący do jednej z kategorii organów określonych w ww. przepisie nabywa na tej podstawie uprawnienia oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia, OSNKW 2004, z. 6, poz. 62.

publicznego innym instytucjom państwowym, samorządowym lub społecznym, określając zakres spraw, w których w ramach swego działania mogą występować z wnioskiem o ukaranie za ujawnione przez siebie wykroczenia, mając na względzie zakres ustawowych uprawnień takich instytucji oraz potrzebę ochrony dóbr szczególnie narażonych na naruszenia ze strony sprawców wykroczeń (art. 17 § 4 k.p.w.)[32].

Wskazane zadania z zakresu rozpoznania osobowego, terenowego, z zakresu profilaktyki społecznej czy ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń nie są jedynymi, z jakimi każdego dnia podczas służby obchodowej spotykają się dzielnicowi. Jest szereg innych zadań wykonywanych na podstawie odrębnych przepisów, w których brak dokładnego wskazania podmiotowości wykonującego czynności policjanta, ale w domyśle zazwyczaj jest to dzielnicowy. W następnym punkcie krótko scharakteryzuję rodzaje dzielnicowych z uwagi na specyfikę przydzielonych im rejonów służbowych, zakreślając jednocześnie stawiane przed nimi zadania służbowe.

3. Dzielnicowy pełniący służbę w terenach miejskich i pozamiejskich

Sprawę dzielnicowych pełniących służbę w terenach miejskich i pozamiejskich poruszyłem podczas przedstawiania uwag ogólnych. Siłą rzeczy komentując przedmiotowe przepisy, nie sposób nie odnieść się do zadań stawianych przed poszczególnymi dzielnicowymi. Uznałem jednak, że skoro prawodawca dokonał wyszczególnienia dwóch rodzajów dzielnicowego, to i ja powinienem tej tematyce poświęcić odrębny punkt.

Należy przypomnieć, że ówczesne Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji przyjęło, że użyte w zarządzeniu określenia ,,teren miejski" i ,,teren pozamiejski" odnoszą się głównie do jego rzeczywistego charakteru, gdy na pierwszym miejscu stawiane są kryteria ludnościowe przed prawno-administracyjnymi. Ponadto uzgodniono, że w przypadku gmin miejsko-wiejskich istotne jest ustalenie, czy gmina ma charakter miejski (duża inten-

[32] Do tej grupy oskarżycieli publicznych należą: organy Inspekcji Ochrony Środowiska, strażnicy leśni i inne organy uprawnione do zwalczania wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego, dyrektorzy parków narodowych i upoważnieni przez nich funkcjonariusze straży parków w zakresie spraw o wykroczenia dotyczące ochrony przyrody, strażnicy Państwowej Straży Rybackiej, strażnicy Państwowej Straży Łowieckiej, Straż Ochrony Kolei. Zobacz szerzej na ten temat: W. Radecki, *Oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia przeciwko środowisku*, „Prokuratura i Prawo" 2003, nr 3, s. 7–17.

sywność zabudowy, mała ilość terenów rolniczych), czy też spełnia charakterystyczne dla wsi funkcje rolnicze (przewaga terenów rolniczych). Dlatego też w sytuacji, gdy nie ma potrzeby bądź możliwości utworzenia na terenie gminy drugiego rejonu służbowego dzielnicowego, w przypadku gdy liczba ludności zamieszkująca obszar wiejski przekracza liczbę ludności miasta, należy traktować ten rejon jako pozamiejski. Natomiast w sytuacji, gdy liczba ludności zamieszkująca miasto jest większa – jako rejon miejski.

Zakres zadań dzielnicowego pełniącego służbę na terenach miejskich nie obejmuje:

1) prowadzenia postępowań sprawdzających i przygotowawczych. Należy przypomnieć, że postępowanie przygotowawcze realizuje zarówno cele ogólne postępowania karnego zawarte w art. 2 § 1 k.p.k.[33], jak i cele szczególne, właściwe wyłącznie dla tego etapu postępowania, wśród nich wymienić można:
   a) ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo,
   b) wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy,
   c) zebranie danych w ramach wywiadu środowiskowego zgodnie z art. 213 k.p.k.,
   d) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody,
   e) zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu[34].

Odmiennie rzecz się ma w przypadku postępowania sprawdzającego (czynności sprawdzających), które jest dokonywane przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia i ma na celu ustalenie dopuszczalności wszczęcia jednego z dwóch wymienionych rodzajów postępowania przygotowawczego. Czynności sprawdzających nie wolno wykonywać w celu wyjaśnienia, czy przestępstwo rzeczywiście zaistniało. Polegają one na uzupełnieniu danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie lub sprawdzeniu faktów. Uzupełnienie danych może polegać na dostarczeniu dodatkowych dokumentów, przedmiotów lub wyjaśnieniu informacji. Może także sprowadzać się do przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej. Przesłuchanie to może nastąpić w każdym czasie, tzn. do chwili wydania postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia. Sprawdzenie faktów polega na rozpytywaniu, wywiadzie, obserwacji i ma na celu wyjaśnienie podstawowych okoliczności zdarzenia, o których mowa jest w zawiadomieniu. Jeżeli podczas czynno-

[33] *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego* (Dz.U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

[34] K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 297.

ści sprawdzających okaże się, że sprawca przestępstwa ma immunitet formalny, to wszczyna się postępowanie o uzyskanie zezwolenia na ściganie[35],

2) prowadzenia spraw dotyczących osób poszukiwanych i zaginionych,
3) pełnienia takich form służby, jak:
   a) konwojowa[36],
   b) ochronna[37],
   c) dyżurna[38],
   d) dochodzeniowo-śledcza w dyspozycji dyżurnego jednostki organizacyjnej Policji. W ramach tej służby policjant najczęściej przyjmuje zawiadomienie o przestępstwie oraz przesłuchuje osobę zawiadamiającą w charakterze świadka. W związku z tym uzasadnione jest przypomnienie kilku zasad charakteryzujących te czynności:
      - policjant jest obowiązany przyjąć zawiadomienie o przestępstwie od osoby, która przybyła do jednostki Policji, także wówczas, gdy z uwagi na właściwość miejscową lub rzeczową uprawniona do prowadzenia postępowania jest inna jednostka Policji lub inny organ,
      - sporządzenie protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie nie jest konieczne, jeżeli zawiadomienie zostało złożone na piśmie i wyczerpująco przedstawia okoliczności popełnienia przestępstwa,
      - jeżeli zawiadamiającym jest sprawca przestępstwa, przed sporządzeniem protokołu z tej czynności uprzedza się go o odpowiedzialności karnej określonej w art. 238 k.k.[39] W takim przypadku sporządza się protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie, a następnie przesłuchuje zawiadamiającego w charakterze podejrzanego,
      - zawiadamiającego małoletniego, jeżeli w chwili składania zawiadomienia o przestępstwie nie ukończył lat 17, przed przesłuchaniem należy zapoznać z treścią art. 233, 234 i 238 k.k. Małoletniego nie uprzedza się o odpowiedzialności karnej za naruszenie tych przepi-

[35] Tamże, s. 622–623.

[36] Na podstawie *Zarządzenia nr 360 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów konwojów i doprowadzeń* (Dz.Urz. KGP Nr 6, poz. 29 z późn. zm.).

[37] Na podstawie *Zarządzenia nr 1061 Komendanta Głównego Policji z dnia 2 września 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniach przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia* (Dz.Urz. KGP Nr 12, poz. 56).

[38] Na podstawie *Zarządzenia nr 1173 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 2004 r. w sprawie organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Policji* (Dz.Urz. KGP Nr 21, poz. 132 z późn. zm.).

[39] *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny* (Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

sów, natomiast informuje się o konsekwencjach prawnych ich naruszenia w rozumieniu ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich[40],

- w przypadku zgłoszenia się osoby, która nie ma pełnego rozeznania co do przedsiębranych czynności – treść przekazanych informacji dokumentuje się w notatce urzędowej. Jeżeli zakres informacji na to pozwala, przeprowadza się niezwłocznie czynności zmierzające do potwierdzenia zdarzenia, a gdy jest to konieczne do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, należy przeprowadzić czynności, o których mowa w art. 308 k.p.k. (dochodzenie w niezbędnym zakresie).

Powyższy zapis oznacza, zgodnie zresztą z § 16 zarządzenia nr 528, że dzielnicowi pełniący służbę w terenach pozamiejskich, na polecenie kierownika jednostki organizacyjnej Policji, w szczególnie uzasadnionych przypadkach mogą realizować wymienione powyżej zadania, z tym że prowadzenie postępowań przygotowawczych i sprawdzających winno obejmować tylko sprawy o przestępstwa popełnione w jego rejonie służbowym. Ponadto komendanci powiatowi (miejscy) Policji są zobligowani do określenia katalogu przestępstw, w związku z którymi dzielnicowi będą mogli prowadzić tego rodzaju postępowania.

4. Dokumentowanie czynności służbowych

Przywoływane wielokrotnie zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji wskazuje, że dzielnicowy prowadzi notatnik służbowy, teczkę rejonu oraz dokumentację określoną w innych przepisach prawnych. Prawodawca zastosował formę niedookreśloną, gdyż z każdym powołaniem do życia nowej ustawy, rozporządzenia, zarządzenia generowane są nowe rodzaje dokumentów, których wypełnianie cedowane jest m.in. na dzielnicowych. Żywotnym tego przykładem jest znowelizowana *Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. Z tego też powodu przywołanie pełnej dokumentacji tworzonej przez dzielnicowych jest znacznie utrudnione. Ta trudność może również wynikać z faktu, że każda jednostka organizacyjna Policji, ze względu na specyfikę podległego rejonu służbowego, może mieć różnorodne zadania doraźne, których realizacja może znajdować odzwierciedlenie w różnych formach dokumentowania.

[40] *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz.U. Nr 35, poz. 228 z późn. zm.).

Informacje pozyskane w trakcie realizacji zadań dzielnicowy może dokumentować w teczce rejonu. Z premedytacją używam tutaj określenia „może", gdyż od czasu wprowadzenia w życie zarządzenia nr 921 Komendanta Głównego Policji[41], w szczególności § 18 ust. 2 i 4, dzielnicowy może prowadzić teczkę rejonu. Decyzję w tym zakresie podejmuje komendant powiatowy (miejski) Policji po pisemnym uzgodnieniu z komendantem wojewódzkim (Stołecznym) Policji. Informacje dotyczące rozpoznania terenowego dzielnicowy zamieszcza w teczce rejonu chociażby poprzez sporządzanie notatek służbowych, które mogą być podstawą do wystosowania wniosków o dyslokację służby patrolowej. Informacje z zakresu rozpoznania osobowego oraz informacje mające istotny wpływ na poziom bezpieczeństwa publicznego, w tym pozyskane w drodze realizacji podstawowych metod pracy operacyjnej, dzielnicowy powinien przekazać bezpośredniemu przełożonemu. Należy zauważyć, że tego rodzaju dokumentacja z uwagi na charakter pozyskanych informacji zajmuje szczególne miejsce, jak również niesie za sobą pewne utrudnienia organizacyjno-materiałowe. Szeroko rozumiane informacje pozyskane od osobowych źródeł informacji czy też pozyskane w wyniku przeprowadzonej kontroli miejsc zagrożonych lub ich krótkotrwałej obserwacji winny być przekazane za pośrednictwem notatki służbowej i meldunku informacyjnego, sporządzonych w zależności od możliwości odręcznie lub na specjalnie wyodrębnionym zestawie komputerowym przeznaczonym do generowania i przetwarzania dokumentów z nałożoną klauzulą niejawności.

[41] *Zarządzenie nr 921 Komendanta Głównego Policji z dnia 11 września 2008 r. zmieniające zarządzenie w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych* (Dz.Urz. KGP Nr 16, poz. 96).

Zakończenie

Zgodnie z prezentowanymi coraz szerzej tendencjami zmierzającymi do otwarcia Policji na społeczeństwo słusznie większą wagę przywiązuje się do jakości zadań realizowanych przez dzielnicowego. Ze względu na wymagania, jakim musi sprostać, często jest on określany jako ,,policjant pierwszego kontaktu". Jeśli dzielnicowy ma być funkcjonariuszem pierwszego kontaktu z prawdziwego zdarzenia, tak jak w wielu nowoczesnych policjach, to musi być kimś na pograniczu rasowego policjanta i pracownika socjalnego. To znaczy, że musi wykazywać się ogromną wiedzą teoretyczną z kryminologii, socjologii, psychologii społecznej, prawa, pedagogiki i resocjalizacji oraz mieć znaczne doświadczenie życiowe i praktykę policyjną. Niezbędna jest także umiejętność nawiązywania kontaktów z ludźmi czy wzbudzania zaufania ludzi starszych[42]. Z tego wynika, że służba dzielnicowego winna stanowić uwieńczenie pracy zawodowej policjanta, a sam dzielnicowy, aby mógł pochwalić się dobrym rozpoznaniem osobowym i terenowym swojego rejonu służbowego, powinien pełnić w nim służbę przez wiele lat. To ograniczałoby fluktuację osób na tych stanowiskach, a jednocześnie wydatnie wpływało na jakość realizowanych zadań służbowych.

Mam nadzieję, że przedłożona praca będzie przydatnym narzędziem w procesie kształcenia młodych, niedoświadczonych jeszcze dzielnicowych, jak również uzupełnieniem wiedzy dla pozostających w służbie policjantów. Może stanie się przyczynkiem do wypracowywania przez dzielnicowych najbardziej efektywnego sposobu podejmowania czynności służbowych realizowanych w ramach służby obchodowej.

[42] J. Widacki, *Rewiry…*, dz. cyt., s. 139.

Wykaz tabel

Tabela 1. Potrzeba dzielnicowego w danym środowisku zamieszkania 7
Tabela 2. Czas przeznaczony dziennie na obchód podległego rejonu służbowego 7
Tabela 3. Czas przeznaczony dziennie na wykonywanie innych czynności służbowych 8
Tabela 4. Staż pracy w Policji 11

Bibliografia

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. Nr 12, poz. 114 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. Nr 35, poz. 228 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity: Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. Nr 111, poz. 535 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. Nr 106, poz. 1148 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 125, poz. 842).

Zarządzenie nr 15 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 września 1999 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych (Dz.Urz. KGP Nr 15, poz. 107 z późn. zm.).
Zarządzenie nr 590 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 października 2003 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich (Dz.Urz. KGP Nr 20, poz. 107 z późn. zm.).
Zarządzenie nr 1173 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 2004 r. w sprawie organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Policji (Dz.Urz. KGP Nr 21, poz. 132 z późn. zm.).
Zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych (Dz.Urz. KGP Nr 12, poz. 95 z późn. zm.).
Zarządzenie nr 323 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2008 r. w sprawie metodyki wykonywania przez Policję czynności administracyjno-porządkowych w zakresie wykrywania wykroczeń oraz ścigania ich sprawców (Dz.Urz. KGP Nr 9, poz. 48).
Zarządzenie nr 921 Komendanta Głównego Policji z dnia 11 września 2008 r. zmieniające zarządzenie w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych (Dz.Urz. KGP Nr 16, poz. 96).

Zarządzenie nr 360 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów konwojów i doprowadzeń (Dz.Urz. KGP Nr 6, poz. 29 z późn. zm.).
Zarządzenie nr 1061 Komendanta Głównego Policji z dnia 2 września 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniach przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (Dz.Urz. KGP Nr 12, poz. 56).
Zarządzenie nr 1619 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich (Dz.Urz. KGP Nr 11, poz. 64).

Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty" (Dz.Urz. KGP Nr 10, poz. 77).

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2004 r., OSNKW 2004, z. 6, poz. 62.

Pismo z dnia 19 lipca 2007 r. Biura Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, nr EP-3129/2251/07.

Boratyńska K.T., Górski A., Sakowicz A., Ważny A., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* Warszawa 2007.
Bryła M., Wójcikiewicz J., *Idealny dzielnicowy a rzeczywistość. Podsumowanie dyskusji,* [w:] Czapska J., Widacki J. (red.), *Bezpieczeństwo lokalne. Społeczny kontekst prewencji kryminalnej*, Warszawa 2000.
Dąbrowski K., *Zdrowie psychiczne ludzi przeciętnych, wybitnych, o ukształtowanej osobowości oraz problem psychopatii,* [w:] Dąbrowski K. (red.), *Zdrowie psychiczne,* Warszawa 1979.
Gierowski J.K., *Motywacje zabójstw,* Kraków 1989.
Gliszczyński A., *Praktyczne aspekty pełnienia służby patrolowej*, Słupsk 2010.
Gliszczyński A., *Proces profilowania nieznanych sprawców przestępstw,* [w:] Jaworska A., Stefański M. (red.), *Prewencja i edukacja w kształtowaniu bezpieczeństwa społeczności lokalnej,* Słupsk 2007.
Grączewski K., Mojak J., *Zadania dzielnicowego MO,* [w:] Rawlik A. (red.), *Prewencja. Wybrane zagadnienia,* Warszawa 1972.
Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz,* Warszawa 2003.
Kozicki Z., *Kilka uwag na temat stosowania przez Policję środków oddziaływania wychowawczego po zakończeniu czynności wyjaśniających,* www.isp.policja.pl, według stanu na 30 września 2010 r.

Moczuk E., *Postrzeganie bezpieczeństwa przez mieszkańców Tarnobrzega*, [w:] Dziubiński J. (red.), *Bezpieczeństwo lokalne w opiniach mieszkańców Tarnobrzega*, Tarnobrzeg 2007.
Moczuk E., *Postrzeganie bezpieczeństwa publicznego w środowisku lokalnym*, Rzeszów 2003.
Moczuk E., Ruszczycki J., *Dzielnicowi z województwa podkarpackiego o swojej pracy*, [w:] Stafański M. (red.), *Edukacja – Profilaktyka – Terapia. Wymiary prewencji kryminalnej*, Gdańsk 2009.
Nowicka I., Kupiński R., *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo" 2004, nr 7–8.
Radecki W., *Oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia przeciwko środowisku*, „Prokuratura i Prawo" 2003, nr 3.
Szymczak M., *Słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 1996.
Świecki D., *Metodyka pracy sędziego w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2007.
Widacki J., *Rewiry dzielnicowych*, [w:] Czapska J., Widacki J. (red.), *Bezpieczeństwo lokalne. Społeczny kontekst prewencji kryminalnej*, Warszawa 2000.